

/// **BUD SPENCER (1929 - 2016)**

Poénok és pofonok

/// **HUBER ZOLTÁN**

KÖRBERAJONGOTT SZÍNÉSZ SOK VAN, DE BUD SPENCER KÜLÖN KATEGÓRIA.

Talán nincs is olyan ember ma Magyarországon, aki ne tudná felidézni Bud Spencer szakállas, pocakos alakját, akinek ne ugrana be rögtön a serpenyőből kanalizott hagymás bab és persze Terence Hill neve. Ők ketten, így párban az olasz tömegfilm legismertebb, legnépszerűbb arcai, de a szűkszavú, mogorva, aranyszívű medvét egy hajszállal talán jobban szereti a közönség. Bud Spencer kultikus figura, valóságos fogalom, nemcsak múlt és jelen, de jövő időben is.

A kalandos életút főbb pontjait nagyjából mindenki ismeri. Carlo Pedersoli Nápolyban született, versenyszerűen úszott és vízilabdázott. Eljutott három olimpiára és ő volt az első olasz, aki egy percen belül úszta a 100 métert. Kimagaslóan jól tanult, tizenhat évesen már vegyészetet hallgatott, később a jogi karra járt. Mivel a sportból akkoriban még nem lehetett megélni, évekig használt autókkal és lakkal kereskedett, szerencsét próbált Venezuelában, a megélhetésért bármit elvállalt. Így csöppent a film világába is, míg végül az apróbb statisztaszerepek után Giuseppe Colizzi rá osztotta az *Isten megbocsát, én nem!* egyik főszerepét.

1967-ben még *A Jó, a Rossz és a Csúf* bűvöletében készültek a spagettiwesternek és végeredményben ennek köszönhető a Spencer-Hill duó születése is. Colizzi Leone-utánérzései az uralkodó mintát követve eltérő habitusú karakterek köré épültek. A rendező ezért választotta a robosztus termetű, sötét hajú, dél-olasz Pedersolit és rakta az Eastwood/Nero típusú, szőke, északi származású Mario Girotti, azaz Terence Hill mellé. Colizzi tagadhatatlanul ráértett ugyan a pá-

rosban rejlő potenciálra és ezt számos komikus jelenettel bizonyítja, mégsem képes elszakadni az előképeitől. Mivel fajsúlyosabb westernekben gondolkozott, a komolyabb alaptónus érezhetően gyengíti a két szereplő közötti kémiaiát.

A *Volt egyszer egy vadnyugat* tetőpontja után az erőszakosabb, epikusabb irányt egyszerűen nem lehetett tovább folytatni. Az olasz filmesek mindig rugalmasan és gyorsan alkalmazkodtak a változó tendenciákhoz, a hatvanas-hetvenes évek fordulóján a spagettiwesternek a humor, az önparódia, a slapstick felé mozdultak. A nyomokban már korábban is felbukkanó recept kitalálója és legnagyobb mestere a mai napig méltatlanul keveset emlegetett Enzo Barboni (alias E.B. Clucher) volt, aki nem melleleg a BSTH-képletet is tökéletesre csiszolta. *Az ördög jobb és bal keze* rendkívül eredeti, trendteremtő műfaji fúzió és nemcsak a westernvígjáték egyik megkerülhetetlen alapvetése, de a duó egyik legnagyobb sikere. A film világviszonylatban is nagy karriert futott és ma már a három Sergio (Leone, Corbucci és Sollima) csúcsművei mellett, a legjobb spagettiwesternek között tartják számon. Erőteljes popkulturális hatásának egyik áruklodó jele, hogy a zenei téma megidézésével Tarantino is fejet hajtott előtte.

Barboni nagy találmánya, hogy mindent a jellemkomikumnak, a két figura eltérő, egymást kiegészítő habitusának rendel alá és néhány markáns alpmotívum köré nyarítja a történetet. Hill és Spencer az egymást ellenpontosító és erősítő filmtörténeti „furcsa párok” hagyományait követi és igaz barátság

tankönyvi illusztrációjaként működik. Pedersoli a legendárium szerint a Spencer Tracy iránti tiszteletből, illetve a népszerű sörmárkát kölcsön véve keresztelte el a filmes alteregóját. Bimbóként (bud) utalni egy természetes, kissé marcona férfira kimondottan mókás, a név leginkább mégis a buddy (haver) szóval cseng össze. Pedersoli/Spencer tisztában volt a saját kvalitásaival és pontosan tudta, mit képes megoldani, és mit nem. Akár a BSTH-filmeket, akár a szóló pályafutást böngésszük, mindig tudatosan választva, csak teszhez álló karaktereket keltett életre.

Az interjúkban és általa jegyzett életrajzi kötetekben többször hangsúlyozta, soha nem tekintette magát igazi színésznek. Bár a szó hagyományos értelmében valóban nem volt képzett profi, mégis jelen tudott lenni a vásznon. Rendelkezett a kamera előtti fesztelenség, az ösztönös szóalkotás veleszületett képességeivel, melyekből a megfelelő rendezők sokat kihozhattak. Bud Spencer elsőrangú nevetetőként és a morgós, aranyszívű medvét variáló characterszínészként rögzült a köztudatban, holott sikerrel keltett életre eltérő típusú figurákat is. *A Sötét Torino*, a *Zsoldoskatona* vagy a komorabb tónusú, 1973-as első Piedone-film (*Piedone, a zsaru*) – hogy csak a legismertebb példákat említsük – Spencer másik arcát mutatják. Kevesen tudják, de a pályája végén, 2003-ban Ermanno Olmival is forgatott és legjobb mellékszereplőként egy olasz filmes díjra is jelölték.

A védjegyévé vált fapofa, a kevés beszéd, a visszafogott, lomha mozgás mind a hagyományos színészi eszköztár hiányára vezethető vissza. Spencer soha nem felejtette el megemléteni, hogy a hírnevét elsősorban annak a sok kiváló alkotónak köszönheti, akikkel volt szerencséje együtt dolgozni. Ha végignézzük a legnagyobb sikereket, tisztán végigkövethető, ahogyan kikristályosodott a tipikus Bud Spencer-figura, akit egy-két vonással tényleg bárki fel tud idézni. Legyen szó vadnyugati, fantasztikus vagy bűnügyi háttérről és játszódjon bármennyire egzotikus helyszíneken, a feltartóztatathatlan buldózerre mindig számíthatunk. A karakter működőképességét mi sem bizonyítja jobban, mint Bujtor István sikeres magyarítási kísérlete, ami rögtön négy Csöpi-mo-

zit eredményezett. Orosdy Dániel kifejezésével élve a spencerizmus létező, importálható dolog.

Az óriási népszerűséget könnyű lenne elintézni azzal, hogy ezek a filmek univerzális archetípusokat vonultatnak fel és naiv, gyermeki módon látják a világot. Igaz, családoknak készült mesékről van szó, ahol mindig fontossá válik az igaz ügy, a gyengébbek védelme. Hőseink a burleszk kisemberei, akik ravaszságuknak, talpraesettséjüknek és persze barátságuknak és emberségüknek köszönhetően győzedelmeskednek, de a pénz helyett mindig valami fontosabbal, a jó cselekedet tudatával lesznek gazdagabbak.

Ezek a történetek a világ bármely táján, kultúrától függetlenül működnek, az pedig, hogy legfeljebb egy ártatlan csók csattan csak el és a komikusan elrajzolt erőszak eredménye legfeljebb néhány kihulló fog, eszményi választássá teszi ezeket a címeket a programigazgatók számára. Nem szabad azonban összekeverni az okot az okozattal. A rengeteg ismétlés, vetítés és újra kiadott DVD-lemez nem a csillapíthatatlan népszerűség felelősei, hanem annak törvényszerű következményei.

Bárhol és bármikor működő, könnyed családi filmeket készíteni nem egyszerű, sőt,

ha egy már bejáratott struktúrát kell folyamatosan megújítani, az bizony valódi kreativitást igényel. Bár Bud Spencer életművében akadnak ötletelen, feledhető melléfogások és unalmas önméltlések, az általános színvonalat tekintve meg kell emelnünk a kalapunkat az olasz kommersz filmgyártás ismert és ismeretlen alkotói előtt. Bud Spencer életművének a gerincét elsőrangú szakemberek által készített filmek alkotják és akad néhány Terence Hilllel közös darab, melyek túlzás nélkül a szórakoztató mozi csúcsait jelentik.

A BSTH-párost rendező alkotók tökéletes érzékkel reagáltak az újabb hollywoodi divathullámokra és majd két évtizedig képesek voltak frissen tartani a receptet. Marcello Fondato autóversenyzőt faragott belőlük (*Különben dühbe jövünk*), Sergio Corbucci először a svindler-, később a kaland- és háborús filmek kulisszáit szabta rájuk (...és *megint dühbe jövünk*, *Kincs, ami nincs*). Enzo Barboni előbb elkészítette *Az ördög jobb és bal keze* folytatását, majd

kiforgatta a kortárs amerikai rendőr- és kémmozik paneleit (*Bűnvadászok*, *Nyomás utána!*). A legbravúrabb teljesítmény mégis a nagy hármast utolsó közös munkája, a *Nincs*

kettő négy nélkül, ahol a viccek szó szerint a hatványukra emelkednek. A tempót, az összjátékot, a vizuális és verbális poénok sűrűségét tekintve az említett vígjátékok lazán köröket vernek a mai versenytársaikra is, a szünni nem akaró rajongás már csak ezért is törvényszerű.

Generációk zárták a szívükbe Bud Spencert, különösen itthon, ahol a központosított filmimportnak hála csak kicsit később, sűrítve találkozhattunk a filmjeivel. A nyolcvanas években eszmélő korosztályra kitüntetett hatást gyakorolt, hogy kisiskolásként a mozikban találkozhattak vele. A mai húszas-harmincasok meghatározó filmélményeiből masszív kultusz született, melynek az internet eszményi táptalajt biztosított. A pólókra nyomtatott idézetek és mémek mellett léteznek tematikus versenyek és fesztiválok, nem is beszélve Bud Spencer látványos közösségi médiás jelenlétéről. A rajongói iránt mindig is elkötelezett Pedersoli néha magyarul is köszöntötte a hivatalos oldalára látogatókat.

Sokan csak legyintenek a BSTH-jelenségre és olcsó kommersznek bélyegzik Spencerek filmjeit. Az értékes/értéktelen felosztás itt már csak azért sem helytálló, mert körtét hasonlítunk össze almával. Mások ugyan a célok, és eltérők az eszközök, a fogalmazásmódok, de ezek a filmek többségükben ugyanúgy beteljesítették a küldetésüket, mint Antonioni (aki fiatalon rendezett peplumot), Visconti (aki dolgozott Girottival) vagy Fellini (aki szerepeltetni akarta Spencert) művei. Bármit is gondoljanak a fanyalgók Bud Spencerről, Carlo Pedersoli kacskaringós életútja, az olasz kommersz filmgyártás különös sajátosságait is visszatükröző filmes pályafutása vitathatatlanul lenyűgözőek és tiszteletet parancsolóak.

Ha létezne valamiféle nevetés/színész mutató, nem lenne kérdés, ki a csúcstartó, pedig a számláló még távolról sem állapodott meg. E képzeletbeli rekordjával minden bizonnyal ő maga is elégedett lenne, hisz elsősorban szórakoztatni akarta a közönséget. Ezt a nemes feladatot mindig nagyon komolyan vette, miközben mintha egy távoli kedves ismerősünk lenne, megközelíthető és hétköznapi tudott maradni.

Grazie, Signor Pedersoli! •

„Kultúrától függetlenül működnek”

(Enzo Barboni: *Az ördög jobb és bal keze* - Bud Spencer és Terence Hill)

